

Nr 36.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret; given Stockholms slott den 6 februari 1942.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g
till
L a g
om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret.*

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Nybyggnad må ej utan tillstånd företagas i närheten av befästning eller flygfält, om genom byggnaden sådan anläggnings användning för rikets försvar försvåras eller eljest avsevärt men åsamkas försvaret. Vad nu sagts om nybyggnad skall ock gälla väsentlig om- eller tillbyggnad.

Har beslut meddelats om anläggande eller utvidgning av befästning eller flygfält eller kan avsevärt men uppstå genom bebyggelse i närheten av militär anläggning av annat slag, äger länsstyrelsen förordna, att vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning.

2 §.

I ort, där byggnadsnämnd finnes, åligger nämnden att vid prövning av fråga om byggnadslov iakttaga vad i 1 § stadgas eller av länsstyrelsen med stöd av samma paragraf föreskrivits.

För annan ort äger länsstyrelsen stadga, att nybyggnad eller väsentlig om- eller tillbyggnad, som ej utföres för försvarsväsendets räkning, ej må äga rum, med mindre länsstyrelsen på ansökan prövat, att hinder som avses i 1 § ej föreligger däremot. Ändå att sådan föreskrift ej meddelats för orten, skall länsstyrelsen på ansökan pröva, huruvida hinder föreligger.

3 §.

Innan beslut meddelas med anledning av ansökan om byggnadslov eller tillstånd enligt 2 § skall, därest tvekan kan råda huruvida hinder som avses i 1 § föreligger, byggnadsnämnden eller länsstyrelsen inhämta yttrande därom av myndighet, som Konungen bestämmer.

4 §.

Om synnerliga skäl därtill äro, äger länsstyrelsen medgiva tillstånd till nybyggnad eller om- eller tillbyggnad, oaktat den kan medföra men som avses i 1 §. Underrättelse om meddelat tillstånd skall ofördröjligen tillställas myndighet som har att avgiva yttrande enligt 3 §.

Finner byggnadsnämnd vid prövning av fråga om byggnadslov, att synnerliga skäl därtill äro oakttat byggnaden kan vålla men som nyss sagts, skall nämnden överlämna handlingarna till länsstyrelsen för prövning, huruvida tillstånd må medgivas enligt första stycket. Sedan länsstyrelsens beslut vunnit laga kraft, skola handlingarna återställas till nämnden.

5 §.

Finnes på grund av denna lag tillstånd till nybyggnad eller om- eller tillbyggnad icke kunna meddelas, och föranledes därav, att sökanden, under den tid hindret varar, får vidkännas kostnad utan motsvarande nytta av fastigheten eller att han går miste om avkastning å nedlagt kapital, vare han berättigad till skälig gottgörelse av kronan, om det intrång som åsamkats honom ej är att anse såsom ringa.

6 §.

Ersättning enligt 5 § bestämmes av riksvärderingsnämnden.

Ansökan därom ingives till länsstyrelsen som har att med eget yttrande överlämna ärendet till nämnden. Vid ärendets behandling inför nämnden skall i tillämpliga delar gälla vad som stadgas om fastställande av ersättning på grund av rekvisition för krigsmaktens behov.

Över nämndens beslut må klagan ej föras.

7 §.

Den som utan länsstyrelsens tillstånd uppför nybyggnad eller verkställer väsentlig om- eller tillbyggnad i ort, för vilken länsstyrelsen utfärdat föreskrift enligt 2 § andra stycket, straffes med dagsböter.

8 §.

Där byggnadsnämnd ej finnes, äge länsstyrelsen med avseende å tillämpningen av denna lag göra sig hörsammad genom förelägganden så ock förbjuda fortsättandet av påbörjat arbete, som står i uppenbar strid mot lagens bestämmelser, på sätt enligt vad särskilt är stadgat tillkommer byggnadsnämnd i stad i fråga om olovligen vidtagen åtgärd.

9 §.

Böter och viten som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan.

10 §.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1942 och gäller till och med den 30 juni 1943. Föreskrift som meddelats jämlikt denna lag skall ej gälla längre än lagen äger giltighet. Vad i lagen sägs om prövning av ersättningsanspråk och om straff för förseelse som begåtts under lagens giltighetstid skall äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 januari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, kommunikations- och finansdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *provisorisk lagstiftning angående förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret.*

Föredraganden anför:

Framställningar om lagstiftning.

I skrivelse den 9 juni 1941 har *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* hemställt om revision av gällande lagstiftning om byggnadsverksamhet och planläggning.

Länsstyrelsen, som särskilt med hänsyn till frågans betydelse ur militär synpunkt understrukt angelägenheten av att en utredning utfördes med största möjliga skyndsamhet, hade vid skrivelsen fogat en av länsstyrelsen åberopad framställning från *regionplanekontoret i Göteborg*. I denna utvecklas närmare behovet av en regionplanelagstiftning. Regionplanekontoret erinrar om att, sedan Kungl. Maj:t den 22 december 1939 fastställt arbetsordning för upprättande av regionplan för Göteborg med omgivningar, arbetet härmed pågått i över ett år. Vissa redan tidigare väl kända brister i den lagstiftning som reglerar byggnadsverksamhet och planläggning hade därvid ytterligare framträtt och bestyrkts. Göteborgsregionen omfattade områden kring Göteborg ut till tre å fyra mil från stadens centrum och inbegrepe 44 kommuner. Den skulle angiva huvuddragen av markens disposition för olika ändamål, såsom för industri, jordbruk, bostadsbebyggelse och rekreation, samt principerna i fråga om sträckning och anordnande av huvudtrafikleder och huvudavlopp. Vad som härvidlag upptoges i regionplanen finge emellertid icke lagligen bindande verkan utan utgjorde endast ett uttryck för vad som ur teknisk, ekonomisk och social synpunkt prövats lämpligt. En ändring i denna del måste äga rum så att bindande bestämmelser kunde meddelas angående användningen av mark inom regionplaneområdet. Vid bestämmande av de områden som finge exploateras borde bland annat militära synpunkter beaktas.

I skrivelse den 18 oktober 1941 har *länsstyrelsen i Hallands län*, med överlämnande av en skrivelse från länsarkitekten, uttalat sin livliga anslutning till den av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län gjorda framställningen och ävenledes särskilt framhållit angelägenheten av att den begärda utredningen komme till stånd så skyndsamt som möjligt. *Länsarkitekten i länet* har i nämnda skrivelse erinrat om vissa aktuella önskemål om skydd mot bebyggelse till hinder för rikets försvar samt har vidare anfört bland annat:

För att vid upprättandet av byggnads- och avstyckningsplaner hänsyn — så vitt det för närvarande är möjligt — skall kunna tagas till de militära synpunkterna, torde i första hand en fullständig inventering böra företagas i fråga om områden, som önskas obebyggda, och resultatet därav skyndsamt meddelas länsstyrelsen. Intill dess så skett, kunna onödiga missförhållanden uppstå.

Det torde emellertid för närvarande föreligga stora, ibland oöverstigligen hinder för ett tillgodoseende av de militära kraven på byggnadsfria områden. I de trakter, där en tillämpning av byggnads- och avstyckningsplaneinstitutet icke kommer i fråga, synes länsstyrelsen helt sakna möjlighet att förhindra olämplig bebyggelse. Då det här ofta är fråga om vidsträckt områden, som dessutom i vissa fall äro efterfrågade som byggnadsmark, torde det av kostnadsskäl knappast vara tänkbart, att staten genom förvärvande av äganderätt till områdena skaffar sig kontroll över byggnadsverksamheten inom dessa.

Det är tänkbart, att den begränsning av byggnadsrätten, som bör genomföras på grund av militära skäl, kan åstadkommas genom servitut till förmån för kronan på de berörda fastigheterna. I vissa fall måste emellertid de militära önskemålen vägas mot andra allmänna intressen. Det allmänna torde exempelvis böra tillse, att bebyggelse för rekreatiönsändamål på härför särskilt lämpade strandområden icke förhindras utan starkt bärande skäl. De byggnadsfria områdena torde icke kunna avgränsas på ett i allo lämpligt sätt utan att ett flertal inverkan faktorer bedömas. Med hänsyn till att nya förhållanden kunna uppkomma, är det dessutom av vikt att gjorda dispositioner utan svårighet kunna ändras. Byggnadsregleringen bör sålunda givas en smidighet, som knappast synes möjlig vid ett servitutsförfarande. En landsbygdsplanering av regionplanekaraktär torde utgöra en bättre regleringsform.

Från *chefen för flygvapnet och flygförvaltningen* har tidigare inkommit en den 25 januari 1941 dagtecknad skrivelse i syfte att skydda flygfält mot menlig bebyggelse i deras närhet. I skrivelsen anföres följande:

För flygvapnets liksom för den civila luftfartens verksamhet är av synnerlig vikt, att invid och inom visst avstånd från flygfälten icke uppstår bebyggelse, som kan bliva hinderlig för flygverksamheten. Det är ur denna synpunkt nödvändigt att erhålla kontroll över bebyggelsen i flygfältens närhet, så att denna planeras och regleras på sådant sätt, att flygverksamheten ej hindras eller försvåras.

Med nu gällande rättsregler synes — såvitt flygvapnets verksamhet angår — ej förefinnas annan i lag reglerad möjlighet att tillgodose angivna syfte än att Kronan förvärvar samtliga områden, varå en olämplig bebyggelse kan uppstå, eller med vederbörande markägare träffar avtal om servitut, innebärande av flygverksamheten betingade inskränkningar i rätten att bebygga respektive områden. Den förstnämnda utvägen kan, då det här gäller mycket stora arealer, av ekonomiska och andra skäl ej ifrågakomma. Vad servitutsbeläggning beträffar, stöter det, enligt vad erfarenheten givit vid handen, ofta

på hinder att få till stånd avtal härom, särskilt med hänsyn till svårigheten att fastställa rationella grunder för ersättning till vederbörande markägare.

I ett nyligen förekommet fall, där vederbörande länsarkitekt för att få till stånd en ur sociala och andra synpunkter lämplig bebyggelse av ett landsbygdsområde i närheten av ett flygfält hos länsstyrelsen väckt fråga om upprättande av utomplansbestämmelser för området, har chefen för flygvapnet och flygförvaltningen fått tillfälle att avgiva yttrande rörande de ifrågasatta bestämmelsernas utformning med hänsyn till önskvärldheten att förhindra för flygverksamheten hinderlig bebyggelse å avsett område. Även om genom ett sådant förfarande visst beaktande av flygverksamhetens intresse i angivna och andra fall kan förutsättas, är dock detta intresse för närvarande icke lagligen skyddat. Bland annat sakna chefen för flygvapnet och flygförvaltningen rätt till initiativ för åstadkommande av en reglering av den enskilda byggnadsverksamheten, som tager sikte på angivna intresse. Icke heller föreligger någon garanti för att dessa myndigheter alltid bliva hörda i sådana ärenden.

Chefen för flygvapnet och flygförvaltningen anse därför anledning föreligga att undersöka, huruvida icke särskilt det i stadsplanelagen reglerade utomplansbestämmeelseinstitutet, men även i någon mån byggnadsplane- och stadsplaneinstitutet skulle kunna utbyggas för att i möjlig mån tillgodose här ifrågavarande syfte, förslagsvis enligt följande grunder:

1. Utomplansbestämmelser må kunna fastställas — förutom av nu gällande orsaker — jämväl i syfte att reglera bebyggelsen inom område, som angränsar eller är beläget i närheten av flygfält och varå kan uppstå för flygverksamhet hinderlig bebyggelse.

2. Rätt att hos länsstyrelse påkalla upprättande av utomplansbestämmelser må tillkomma chefen för flygvapnet och flygförvaltningen samt, då fråga är om civilt flygfält, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

3. I ärende rörande utomplansbestämmelser, stadsplan eller byggnadsplan för område i flygfälts närhet skall länsstyrelsen vara pliktig inhämta yttrande av chefen för flygvapnet och flygförvaltningen eller, då ärendet berör civilt flygfält, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

4. Vid fastställande av utomplansbestämmelser, stadsplan eller byggnadsplan för område, som ovan sägs, skola önskemål, som framställts av chefen för flygvapnet och flygförvaltningen eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, tillgodoses, i den mån så kan ske utan oskäligt betungande av vederbörande markägare. För de fall, där gottgörelse åt markägare för skada och intrång, som härigenom skulle åsamkas dem, finnes påkallad, bör lämpligt rättsinstitut tillskapas för bestämmande av sådan ersättning.

Promemoria.

Med anledning av de inkomna framställningarna har inom justitiedepartementet upprättats en den 3 november 1941 dagtecknad promemoria angående förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret.

I promemorian framhålles till en början, att de inkomna framställningarna avsåge införandet av bestämmelser som skulle reglera byggnadsverksamheten även ur rent militära synpunkter. Detta innebure en nyhet av stor betydelse. Nu gällande byggnadsbestämmelser finge antagas utgå från att byggnadsregleringen skedde i fastighetsägarnas och vederbörande samhällens gemensamma intresse. De inskränkningar i rörelsefriheten som en fastighetsägare

underkastades genom regleringen uppvägdes ofta av de fördelar denna erbjöde, bland annat genom att andra fastigheter underkastades motsvarande reglering. Fastighetsägaren finge därför i stor utsträckning underkasta sig inskränkningarna utan ersättning. Å andra sidan vore det tydligt, att någon fullständig rättvisa ej skipades de olika fastighetsägarna emellan. Den enes mark avsattes till bostadskvarter, den andres till fabriksområde eller annan användning som icke gåve lika högt tomtvärde. Till en viss grad vore denna fördelning beroende av markens beskaffenhet, men samhället hade möjlighet att även ur andra synpunkter på nämnda sätt leda utvecklingen genom vissa ändamålsbestämmelser.

Beträffande de militära synpunkterna uttalas i promemorian, att det icke syntes utslutet, att militära synpunkter borde få göra sig gällande vid nu nämnda planering. Det måste ju anses i hög grad önskvärt att t. ex. »krigs-viktiga mål» icke placerades mitt i annan bebyggelse, att öppna platser förlades med tanke på befolkningens bästa även under krigstid och att även i övrigt planläggningen ej skedde enbart med fredliga förhållanden för ögonen. Frågan, huru långt man kunde utan ersättning eller expropriation beakta militära synpunkter vid planeringen, krävde ett noggrant övervägande i varje särskilt fall. Såsom ledande synpunkt syntes kunna tillämpas den principen, att en reglering, som avsåge att skydda befolkningen på en viss ort och således kunde sägas ligga i dennas gemensamma intresse, borde kunna inbegripas, såvida icke fastighetsägaren därigenom inskränktes i sin rörelsefrihet på ett avsevärt mera känpbart sätt än eljest. Man borde alltså söka avgränsa vad som naturligt hörde till ett ordnande av orten på lämpligaste sätt. Därtill borde kunna hänföras t. ex. att hindra högbebyggelse i närheten av en hamn, som vore ett åtråvärt krigsmål, eller i närheten av en järnvägsstation, möjligen även högbebyggelse i närheten av flygfält. Tydligt kunde dylika främst ur skyddssynpunkt framsprungna bestämmelser tänkas i hög grad underlätta även det rent militära försvaret. Skottfältet bleve friare och eventuella hinder i form av lågbebyggelse kunde lättare undanröjas än om högbebyggelse funnits. För övrigt sammanfölla uppenbarligen de militära önskemålen i dylika fall i viss utsträckning med önskemål som hystes av brandväsendets män och kommunikationsmedlens representanter. Därest fråga vore om försvarsåtgärder som vidtoges icke så mycket för att trygga befolkningen i orten utan mera ur rikssynpunkt, kunde de däremot näppeligen falla in under en sådan reglering som nu nämnts.

I promemorian erinras härefter, att kraven på förbud mot bebyggelse som vore olämplig ur militär synpunkt vore särskilt aktuella nu, i det att talrika befästningar som anlagts icke vore skyddade mot att olämplig bebyggelse kunde komma att hindra deras användning. Det vore visserligen sant, att byggnader som uppfördes till men för försvaret vid behov kunde förstöras, men det kunde befaras, att en sådan åtgärd uppsköttes i det längsta med risk för att det bleve för sent. Det syntes angeläget att söka skapa ett provisoriskt skydd för nämnda befästningars användbarhet. Ett sådant skydd kunde vinnas utan väsentlig olägenhet för markägaren, om bestämmelserna ej gjordes

alltför ingripande. Vad nu sagts om befästningar gällde även flygfält, vare sig de för närvarande användes för militärt ändamål eller ej.

Vid promemorian fanns fogat ett utkast till *lag om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret*. Lagen skall enligt utkastet vara provisorisk och gälla allenast till och med den 30 juni 1943.

Enligt 1 § i utkastet skall förbud gälla mot nybyggnad eller väsentlig om- eller tillbyggnad i sådan närhet av fasta befästningar eller flygfält, att deras användning för rikets försvar genom bebyggelsen försvåras eller nyttan av dem för försvaret eljest uppenbart minskas. I promemorian uttalas, att ett sådant byggnadsförbud möjligen kunde synas innebära ett avsevärt intrång för fastighetsägaren men att det i regel kunde antagas att den stadgade begränsningen i hans handlingsfrihet icke medförde någon olägenhet. Begränsningen vore för det första endast temporär. De befästningar, om vilka det vore fråga, låge vidare i regel i kustbandet, och det intrång som hotade militära intressen härrörde väsentligen från bebyggelse för sommarnöjen. För de flesta människor vore det helt naturligt att under en kritisk tid uppskjuta dylika ej strängt nödvändiga byggnadsarbeten, och de flesta funne det nog också självfallet, att de icke borde försvåra användningen av befintliga befästningar genom att utan hänsyn till de utrikespolitiska förhållandena uppföra hinderande byggnader. De som ej ville taga sådan hänsyn vore helt visst i minoritet, men det vore dock icke uteslutet att de kunde vålla betydlig skada. Om en byggde, kunde andra, som eljest skulle väntat, anse isen bruten och även de börja uppföra sina tilltänkta byggnader.

Beträffande den närmare innebörden av paragrafen framhålles i promemorian, att den icke avsåge att uppställa något ovillkorligt byggnadsförbud att gälla i närheten av befästning eller flygfält, utan gäve utrymme för en sådan förläggning av byggnad att den ej medförde hinder som förut sagts. I många fall påkallades endast en jämkning av platsen för den tilltänkta byggnaden, ehuru det naturligtvis vore möjligt, att ett markområde vore så beläget, att om de militära synpunkterna skulle tillgodoses, någon bebyggelse därå tills vidare ej kunde äga rum.

I kontrollsyfte stadgas under 2 § i utkastet, att i ort, där byggnadsnämnd finnes, nämnden skall vid prövning av fråga om byggnadslov iakttaga vad i lagen stadgas. I anslutning därtill uttalas i promemorian, att då fråga vore om byggnader, till vilka ritningar prövades av Konungen eller byggnadsstyrelsen, prövningen ur försvarssynpunkt skulle verkställas i samband med prövningen av ritningarna. För annan ort än nyss nämnts skall enligt nämnda paragraf i utkastet länsstyrelsen äga stadga, att nybyggnad eller väsentlig om- eller tillbyggnad ej i något fall må äga rum innan länsstyrelsen på ansökan prövat, att hinder enligt den föreslagna lagen ej föreligger. Ändå att sådan föreskrift ej meddelats för orten, skall länsstyrelsen på ansökan pröva, huruvida hinder föreligger.

I 3 § har upptagits stadgande om att yttrande skall inhämtas från militär myndighet innan byggnadslov meddelas i tveksamma fall, nämligen från mi-

litärområdesbefälhavaren och, i fråga om marindistrikt, distriktets chef. I promemorian uttalas, att om vederbörande befälhavare behövde rådfråga annan sakkunnig, detta givetvis borde ske. Bestämmelse härom kunde meddelas i administrativ ordning.

Då en byggnad kunde vara av den betydelse att den borde tillåtas, även om den kunde medföra men ur försvarssynpunkt, har i 4 § möjlighet öppnats att medgiva dispens. Befogenhet att pröva dispensansökan skall enligt utkastet tillkomma länsstyrelsen. Byggnadsnämnd skall, när dispens kan komma ifråga i ärende som den handlägger, underställa ärendet länsstyrelsens prövning i denna del.

För att icke genom lagstiftningen tillskapat byggnadsförbud skall kunna i undantagsfall drabba för hårt har i 5 § av utkastet upptagits en ersättningsregel. Förutsättning för att ersättning skall komma ifråga skall i första hand vara, att byggnadslov eller länsstyrelses tillstånd icke kunnat meddelas på grund av lagens bestämmelser. I promemorian uttalas, att härigenom antalet fall, då ersättningskrav kunde komma att väckas, syntes komma att begränsas till dem då det förelegat ett mera påtagligt intresse av att bygga. Helt utslutet vore dock icke, att ansökan om byggnadslov gjordes för skens skull, men faran syntes icke vara alltför stor. Ersättningen skall enligt utkastet avse gottgörelse för särskild kostnad som sökanden fått vidkännas under den tid hindret varat utan att han har motsvarande nytta av fastigheten. Såsom exempel härå nämnes i promemorian, att han fått betala ränta å lån för tomt utan att ha någon nytta av denna, eller fått bekosta underhåll av någon redan befintlig anläggning utan att kunna använda den. Vidare skall ersättning utgå för att nedlagt kapital utestår räntelöst. Ersättningsfrågan skall enligt 6 § prövas av riksvärderingsnämnden, som i ärendet skall infordra yttrande av länsstyrelsen.

Vissa straffbestämmelser och handräkningsbestämmelser meddelas i 7 och 8 §§ av utkastet.

Yttranden.

Över promemorian jämte lagutkast ha efter remiss avgivits yttranden av överbefälhavaren över rikets försvarskrafter, arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, statskontoret, byggnadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, riksvärderingsnämnden, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län ävensom Sveriges fastighetsägareförbund. Vid det utlåtande som avgivits av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län ha fogats yttranden av befälhavaren i västra militärområdet, chefen för västkustens marindistrikt, länsarkitekten i länet och regionplanechefen i Göteborg. Länsstyrelserna i Stockholms och Hallands län ha bifogat yttranden av länsarkitekterna i länen.

I yttrandena har behovet av åtgärder i den riktning som föreslagits i promemorian livligt vitsordats, därvid i flera fall uttalats att behovet vore trängande.

Överbefälhavaren har beträffande behovet av lagstiftningen uttalat följande:

De försvarsanläggningar av mera permanent art, som kommit till utförande, hava placerats under hänsynstagande till att befintlig bebyggelse icke skall vara dem till hinder. Där så kunnat ske, ha platserna valts med hänsyn till att anläggningarna om möjligt skola förbli oberörda även av framtida bebyggelse. Någon säkerhet härvidlag kan emellertid icke uppnås med nu gällande bestämmelser. Genom en oreglerad framtida bebyggelse kan sålunda värdet ur försvarssynpunkt av anläggningar, på vilka stora kostnader nedlagts, avsevärt minskas och försvaret av ifrågavarande område därmed i hög grad försvåras, ja kanske helt omöjliggöras, därest icke nya, efter bebyggelsen anpassade försvarsanläggningar ständigt skola komma till utförande. Då detta skulle medföra orimliga kostnader, synes det ur försvarets synpunkt vara av största betydelse, att försvarsanläggningarnas effektivitet säkerställas genom utfärdande av lagbestämmelser i enlighet med vad som i promemorian föreslås.

Arméförvaltningen har anfört, att en lagstiftning av ifrågavarande art motsvarades av ett påtagligt och med tiden alltmera ökat behov, och *byggnadsstyrelsen* har funnit lagutkastet välbetänkt och väl lämpat att läggas till grund för en lag i ämnet. Även *länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Hallands län* ha framhållit, att den ifrågasatta lagstiftningen uppbyres av ett otvivelaktigt behov.

Sveriges fastighetsägareförbund har ur fastighetsägarnas synpunkt framställt vissa erinringar mot huvudgrunderna i det remitterade lagutkastet samt därvid anfört följande:

Bestämmelser som reglera bebyggelsen även ur rent militära synpunkter innebära en principiell nyhet, som för fastighetsägarna är av den största betydelse. Vilka ekonomiska värden som här stå på spel får man en livlig uppfattning om bland annat genom den i promemorian åberopade skrivelsen från chefen för flygvapnet samt flygförvaltningen, däri framhålles, att det av ekonomiska skäl ej kan ifrågakomma att kronan förvärvar samtliga områden, varå en för flygverksamheten olämplig bebyggelse kan uppstå. Jämväl länsarkitekten i Hallands län betraktar det av kostnadsskäl såsom otänkbart att staten genom förvärvande av äganderätt till ifrågakommande områden skaffar sig kontroll över byggnadsverksamheten, så att denna tillgodoser de militära kraven på frihet från bebyggelse.

Vad som sålunda av kostnadsskäl betraktas såsom otänkbart för staten att ikläda sig avser man nu att åvälva fastighetsägarna. Det kan icke anses skäligt och än mindre ur principiell synpunkt riktigt att man, då man tvekar inför kostnader som skulle drabba medborgarna i gemen, i stället låter samma kostnader gå ut över ett visst mindre antal medborgare och detta allenast av den anledningen att dessa äro markägare. Om marken är efterfrågad såsom byggnadsgrund, men ägaren på grund av ett av försvarsändamål motiverat förbud icke får bebygga den, innebär detta att kostnaden för en anordning som anses önskvärd ur det allmännas synpunkt och är till gemensamt gagn för samtliga medborgare vältras över på vissa enskilda. Ett sådant förfaringsätt strider mot den likställighet medborgarna emellan i rättigheter och skyldigheter, som principiellt utmärker ett demokratiskt samhällsskick.

Från här angivna utgångspunkter ter sig vad som nu föreslås synnerligen betänkligt. De inskränkningar i förfoganderätten, som en markägare redan med gällande byggnadslagstiftning är underkastad, skulle utökas så att byggnadsrätten skulle göras beroende av militära krav. Dessa krav kunna på

grund av sakens natur lätt bli synnerligen vittgående. De som ha att bära ansvaret för effektiviteten av försvarsanordningarna sträva självfallet och med all rätt till att komma på den säkra sidan och de skulle enligt förslaget icke vara bundna av att byggnadsområdet vore beläget på något visst största avstånd från befästningen resp. flygfältet. Huruvida kraven vore tekniskt berättigade skulle dessutom ofta komma att bli svårt för den utomstående att sakligt bedöma.

Vad i promemorian anföres därom att intrånget för den enskilde icke skulle komma att bli av allvarigare natur verkar långt ifrån övertygande. Visserligen är, såsom anföres, begränsningen av byggnadsrätten temporär, i det att förbudslagstiftningen föreslås att gälla allenast till och med den 30 juni 1943. Det är emellertid uppenbart, att särskilt om kriget kommer att räcka längre, så kommer lagens giltighetstid utan något tvivel att förlängas och detta för en tid vars längd för närvarande torde undandraga sig varje rationellt bedömande. — — — Enligt förbundets erfarenhet kan det med bestämdhet påstås att här även i mycket stor utsträckning kommer ifråga befästningar som icke ligga i kustbandet utan till och med i städer och där på centrala platser med höga tomtpriser. Att en markägare under dylika förhållanden förbjödes att verkställa nybyggnad, ja till och med att verkställa om- eller tillbyggnader, som kanske i och för sig äro ytterst behöfliga, är självfallet ett utomordentligt rigoröst ingrepp i äganderätten, låt vara att ingreppet kan vara synnerligen väl motiverat ur militära synpunkter.

I allmänhet förorsakar ingreppet ägaren icke blott särskild kostnad utan det innebär dessutom i regel ett hinder för honom att utnyttja fastigheten på det mera ekonomiska sätt som han planerat och som i allmänhet motiverat det pris han betalat för fastigheten. Då det allmänna sålunda gör ett intrång, som ägaren icke bort taga med i beräkningen, är det, såsom också framgår av förslaget, ett naturligt och lojalt krav att det allmänna icke låter enskilda medborgare lida skada därav. I dylikt hänseende kan förslaget emellertid icke anses vara tillfredsställande. Den enskildes rätt till gottgörelse av det allmänna bör enligt förbundets mening effektivt tillgodoses.

Vad angår de särskilda bestämmelserna i lagutkastet har i flera yttranden förordats en utvidgning av det genom 1 § i utkastet bestämda tillämpningsområdet. *Arméförvaltningen* framhåller, att lagutkastet toge sikte på förhindrande av en för försvaret icke önskvärd bebyggelse endast i den mån redan färdiga befästningar eller flygfält berördes därav. Det föreläge emellertid jämväl intresse av att erhålla en reglering av byggnadsverksamheten inom sådana områden, där permanenta befästningar planerades komma till utförande, exempelvis vid skärpt utrikespolitiskt läge eller vid ökade möjligheter till disposition av medel för befästningsändamål. Härvid avsåges icke endast orter, för vilkas befästande planer redan utformats, utan även orter, som kunde förutses bliva av en sådan betydelse för riksförsvaret i dess helhet, att de borde förbli obebbyggda. Ämbetsverket har föreslagit, att 1 § i utkastet ändras i överensstämmelse härmed. Av *marinförvaltningen* uttalas, att förbud mot bebyggelse borde föreskrivas även i närheten av andra militära anläggningar än fasta befästningar eller flygfält, såsom vid militära verkstäder, förråd, örlogsstationer m. m., för att bland annat minska risken för eldfara från intilliggande bebyggelse. På platsen gällande brandordning vore icke tillfyllest i detta avseende. Härjämte borde vid ifrågasatt nybyggnad beaktas, att obehörig insyn i eller

utforskande av den militära anläggningen icke kunde ske från byggnaden samt att en byggnad genom sitt läge eller utförande, t. ex. en byggnad med torn, kunde vara till god ledning för lokalisering av en i närheten liggande militär anläggning utan att det kunde sägas att härigenom anläggningens användning för rikets försvar försvårades eller eljest nyttan av densamma för försvaret uppenbart minskades. Med hänsyn till vad nu sagts borde 1 § innehålla, att nybyggnad ej finge utan tillstånd äga rum i sådan närhet av fasta befästningar, flygfält eller andra militära anläggningar, att genom byggnaden deras användning för rikets försvar försvårades eller eljest nyttan av dem för försvaret uppenbart minskades eller ock i annat hänseende påtaglig olägenhet uppstode ur försvarssynpunkt. Vidare vore det önskvärt, att bestämmelser till hinder för bebyggelse utfärdades även för sådana områden, där militära anläggningar vore planerade.

I huvudsaklig överensstämmelse med marinförvaltningens ståndpunkt har *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* förordat, att byggnadsförbudet i paragrafen utsträcker sig till att omfatta även områden i närheten av andra viktigare större militära anläggningar än fasta befästningar och flygfält. *Chefen för västkustens marindistrikt* har framhållit, att Göteborgs örlogsdepå vore omgiven av höga berg, som icke borde bebyggas. *Länsstyrelsen och länsarkitekten i Hallands län* ha uttalat, att därest med uttrycket »fasta befästningar» avsåges även enklare mera provisoriska befästningar (kulsprutenästen, skyttevärn, bunkers och dylikt) syntes ej något vara att erinra mot 1 § i lagutkastet men att i annat fall sådana anläggningar borde nämnas i lagtexten. Av *länsstyrelsen i Malmöhus län* har framhållits, att i administrativ ordning borde närmare bestämmas vad som avsåges med fasta befästningar. Samma länsstyrelse har anmärkt, att nybyggnadsbegreppet borde i lagen givas samma innehåll som i stadsplanlagen och byggnadsstadgan.

Med anledning av 2 § i lagutkastet har i några uttalanden berörts frågan, hur den föreslagna lagstiftningen skall göras effektiv i tillämpningen. *Arméförvaltningen* har funnit det ändamålsenligt, att länsstyrelse skall äga utfärda generellt byggnadsförbud för ort, där byggnadsnämnd ej finnes. Länsstyrelsen ägde emellertid icke möjlighet att ensam bedöma å vilka orter anlagda eller planerade befästningar gjorde frihet från bebyggelse önskvärd. Initiativ till åvägabringande av sagda förbud måste i någon form komma från militär myndighet för att en ur försvarssynpunkt ändamålsenlig reglering av byggnadsverksamheten skulle kunna erhållas. I detta syfte skulle det kunna tänkas, att en av Kungl. Maj:t fastställd, av fortifikationsstyrelsen enligt överbefälhavarens direktiv utarbetad generalplan för rikets försvar lades till grund för länsstyrelsernas ifrågavarande verksamhet. Denna plan skulle upptaga de områden i stort, vilka borde hållas fria från bebyggelse. Länsstyrelserna skulle med stöd av generalplanen, i samarbete med fortifikationsstyrelsen, utfärda de byggnadsförbud som befunnas erforderliga. Ämbetsverket ville i detta sammanhang framhålla såsom sin uppfattning, att lagen, ehuru den avsåge att bereda möjlighet att förhindra en för försvaret ogynnsam bebyggelse, icke borde utnyttjas på sådant sätt, att byggnadsför-

bud utfärdades för varje ort eller ansökan om byggnadstillstånd avsges å varje plats där en fast befästning funnes uppförd. Av länsstyrelse med stöd av 2 § stadgat byggnadsförbud för en viss ort borde icke avse byggnadsarbeten som utfördes av militär myndighet. I överensstämmelse härmed borde en omredigering av lagtexten vidtagas. *Byggnadsstyrelsen* har framhållit önskvärdheten av att i samband med lagens utfärdande de militära myndigheterna anbefalldes att på förhand snarast möjligt lämna vederbörande länsstyrelser och byggnadsnämnder, där sådana funnes, uppgift om de markområden, där enligt deras mening bebyggelse ej borde ifrågakomma eller ock underkastas särskilda restriktioner. Sådant besked borde i de fall, där plankartor funnes, med fördel kunna utmärkas på en av byggnadsnämnden tillhandahållen kopia av plankartan. Där så av militära skäl ej lämpligen kunde ske eller användbara kartor saknades, borde på annat sätt, exempelvis genom bestämmelse om minimiavstånd från skyddade anläggningar, de regioner angivas, inom vilka byggnadstillstånd borde helt eller delvis vägras. Av praktiska skäl vore det även önskvärdt, att därvid de militära myndigheterna noggrant övervägde, om helt byggnadsförbud borde råda eller om lindrigare restriktioner, såsom begränsning till visst antal våningar eller visst slag av bebyggelse, kunde vara tillfyllest inom vissa delar av regionen.

Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har berört denna fråga samt därvid föreslagit följande riktlinjer för tillämpningen:

I samråd med de i 3 § omförmälda militära myndigheterna bestämmer länsstyrelsen genom beslut, som icke må överklagas, vilka kommuner inom länet, som skola anses berörda av den ifrågavarande lagstiftningen. Meddelande om dessa kommuner (givetvis utan nämnande av själva förbudsområdena) delgives allmänheten genom länskungörelserna. I sådana fall, där militära intressen kräva att icke viss kommun särskilt anges, böra ett flertal med varandra sammanhängande kommuner — även om i och för sig endast en av dem behöfve ifrågakomma — i stället kunna i kungörelsen upptagas såsom föremål för den ifrågavarande lagens bestämmelser.

De områden inom respektive kommuner, som behöva direkt beröras av det i 1 § stadgade byggnadsförbudet, angivas av militärområdesbefälhavare eller marindistriktschef å karta som med eventuellt erforderlig beskrivning överlämnas till länsstyrelsen. I samråd med överlantmätaren uppgör länsstyrelsen med ledning härav för landsbygd, där byggnadsnämnd saknas, en detaljerad plan över vilka fastigheter i de berörda kommunerna, som ingå i förbudsområdet. För städer och andra orter med byggnadsnämnd torde vederbörande militära myndigheter kunna direkt till byggnadsnämnderna och, för kontrollens skull, även till länsstyrelsen angiva, för vilka stadsdelar eller områden hinder mot nybyggnad utan tillstånd enligt 1 § föreligger eller yttrande enligt 3 § skall inhämtas. Här berörda karta och planer skola icke vara offentliga.

För städer och andra orter med byggnadsnämnd bör prövning enligt den föreslagna lagen därefter kunna utan vidare ske i samband med bedömande av sökt byggnadslov på sätt i 2 och 3 §§ avses.

För landsbygden i övrigt skall länsstyrelsen hava att förvara kartor och planer.

Var och en, som önskar uppföra nybyggnad eller vidtaga därmed jämförlig om- eller tillbyggnad inom kommun, som, enligt vad ovan föreslagits,

kungjorts berörd av den ifrågavarande lagstiftningen, skall, där han icke i vanlig ordning har att för byggnadslov vända sig till byggnadsnämnd, hava att, innan han vidtager någon byggnadsåtgärd, hos länsstyrelsen inhämta kostnadsfri upplysning, huruvida byggande på av honom härvid angiven plats må ske utan särskilt tillstånd. Finner länsstyrelsen vid jämförelse med karta och planer att tillstånd enligt 1 § erfordras, har länsstyrelsen att meddela vederbörande vilka handlingar som krävas för tillståndsprövning.

Om meddelade tillstånd, vilka där de grundas uteslutande på ifrågavarande lagstiftning böra lämnas kostnadsfritt, hålles den lokala polismyndigheten underrättad.

Länsstyrelsen har i anslutning till vad nu anförts anmärkt att vissa av de förordade bestämmelserna kunde behöva inryckas i lagen.

Beträffande den i 3 § behandlade frågan, vilken myndighet som i byggnadsärenden bör avgiva yttrande ur militär synpunkt, ha vissa ändringsförslag framställts i de avgivna utlåtandena. *Arméförvaltningen* har funnit det tveksamt, huruvida det vore lämpligt att åt en rent militär förvaltningsmyndighet såsom en militärområdesbefälhavare inrymma en befogenhet i fråga av denna natur, på vilken mången gång andra än rent militära synpunkter borde läggas. Det vore önskvärt, att hos myndighet, som skulle hava att i ifrågavarande spörsmål avgiva yttrande, funnes såväl militär som administrativ kunskap och erfarenhet. Under innevarande rustningsperiod och under pågående krig hade inom fortifikationsstyrelsen å befästningsväsendets område vissa erfarenheter vunnits, vilka borde och kunde tillgodogöras vid bedömandet, huruvida bebyggelse på viss plats borde få komma till stånd. Om ifrågavarande uppgifter anförtroddes åt fortifikationsstyrelsen, som givetvis komme att stå i kontakt med vederbörliga militära myndigheter, skulle nämnda önskemål tillgodoses, varjämte genom centraliseringen större stadga och enhetlighet i bedömningen skulle vinnas. *Flygförvaltningen* har mot lagutkastet anmärkt, att militärområdesbefälhavarna och marindistriktens chefer icke eljest hade att taga befattning med de militära flygfälten och saknade förutsättningar att kunna bedöma frågor om bebyggelse i närheten av flygfälten. Dessa frågor borde städse remitteras till chefen för flygvapnet. *Marinförvaltningen* samt *länsstyrelsen* och *länsarkitekten i Hallands län* ha uttalat, att enär byggnadsnämnderna icke ägde erforderlig kompetens att avgöra när ett ur militär synpunkt tveksamt fall förelåge, byggnadsnämnderna städse och alltså icke blott i tveksamma fall borde inhämta militär myndighets yttrande.

Mot den i 4 § föreslagna dispensrätten för länsstyrelsen har *överbefälhavaren* anmärkt, att den kunde leda till att befästningsanläggningar, vilka vore av väsentlig betydelse inom ett försvarssystem, gjordes oanvändbara, eller att annat för försvaret allvarligt men uppkomme. Då meningsskiljaktighet uppkomme mellan den militära myndigheten och länsstyrelsen, borde frågan hänskjutas till Kungl. Maj:t. *Arméförvaltningen* och *flygförvaltningen* ha intagit samma ståndpunkt.

Den under 5 § i lagutkastet föreslagna ersättningsbestämmelsen har för-
anlett uttalanden i flera av de avgivna yttrandena. *Överbefälhavaren* har fun-

nit det tveksamt att i denna lag införa en ersättningsrätt av så omfattande natur som den föreslagna. En sådan ersättningsrätt skulle bland annat kunna väsentligen förrycka kostnadsberäkningarna för åtskilliga försvarsanläggningar. I varje fall syntes gottgörelse icke böra utgå till den som förvärvat fastighet eller byggnad efter det den militära anläggningen utförts och ej heller i det fall att förvärvet skett efter lagens ikraftträdande. Även *statskontoret* har förordat en begränsning av ersättningsrätten och har därvid anfört följande:

Enligt lagutkastet har som enda förutsättning för att ersättning skall utgå uppställts det villkoret, att byggnadslov eller länsstyrelsens tillstånd till bebyggelse icke kunnat meddelas på grund av lagens bestämmelser. Som i promemorian även antytts torde det icke vara uteslutet att, om endast sagda villkor uppställs för ersättnings utgående, ansökan om byggnadslov göres för skens skull med enda syfte att erhålla ersättning av statsmedel. Även om således i realiteten det kan förutsättas, att — om byggnadslov lämnades — en byggnadsverksamhet aldrig skulle kunna komma till stånd, exempelvis på grund av brist på byggnadsmateriel eller på grund av en alltför kraftig stegring av byggnadskostnaderna, skulle ersättning utgå. I syfte att förhindra dylika konsekvenser av lagstiftningen synes enligt statskontorets mening jämväl det villkoret böra uppställas, att sökanden kan göra sannolikt, att — därest ansökningen beviljats — fastigheten hade blivit bebyggd eller i varje fall en byggnadsverksamhet igångsatts före utgången av lagens giltighetstid eller den 30 juni 1943.

Även med en sådan begränsning kan antalet fall, då gottgörelse skulle utgå, förväntas bliva förhållandevis stort. Då det här emellertid är fråga om en provisorisk, tidsbegränsad lagstiftning, främst motiverad av nu rådande särskilda förhållanden, samt — som i promemorian även understrukits — ersättningsregeln tillkommit i syfte att förhindra, att byggnadsförbudet i undantagsfall skulle drabba för hårt, måste statskontoret ifrågasätta, om icke, i anslutning till vad som gäller i fråga om ersättning till näringsidkare vid avspärningsåtgärder, jämväl det villkoret bör uppställas, att byggnadsförbudet medfört en avsevärd rubbning av sökandens ekonomi.

Därest angivna begränsningar av rätten till ersättning genomföras, synas de fall, där ersättning kan förekomma, bliva så fåtaliga, att enligt statskontorets mening några mera vägande skäl icke kunna anföras mot att ifrågasvarande ersättningsärenden avgöras av Kungl. Maj:t efter remiss till vederbörande länsstyrelse och riksvärderingsnämnden. Härigenom erhållas större möjligheter att vid frågans avgörande taga hänsyn till samtliga i det enskilda fallet föreliggande särskilda förhållanden.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har ifrågasatt, huruvida icke den inskränkningen borde stadgas att ersättning icke skulle utgå, då förlusten endast vore ringa, men å andra sidan uttalat, att ersättning kunde vara befogad även om byggnadstillstånd meddelats men därigenom skett avvikelse från vad sökanden planerat.

Sveriges fastighetsägareförbund har yrkat, att rätt till full ersättning måtte stadgas så snart och i den mån ansökan om byggnadslov bleve avslagen eller länsstyrelsen prövade hinder föreligga mot nybyggnad eller väsentlig om- eller tillbyggnad. Beträffande ersättningsbeloppets bestämmande av riksvärderingsnämnden har förbundet uttalat, att betänkligheter däremot anförts inom förbundet och att, om nämnden bibehölles såsom organ för ersättning-

ens utmätande, det vore angeläget att en representant för den kategori fastighetsägare som här herördes bereddes plats i nämnden.

Riksvärderingsnämnden har i sitt utlåtande berört frågan om förfarandet inför nämnden samt har därom uttalat följande:

För att riksvärderingsnämnden på ett tillfredsställande sätt skall kunna lösa den vanskliga uppgiften att såsom enda instans behandla de enligt den föreslagna lagstiftningen uppkommande ersättningsfrågorna är det av särskild vikt, att nämnden kommer att få tillgång till en så fullständig utredning som möjligt. Bestämmelsen att yttrande skall avgivas av länsstyrelsen synes därför välbetäckt. Föreskriften innebär emellertid knappast tillräcklig säkerhet för att ett ärende icke kommer att tarva ytterligare beredning innan det kan avgöras. Riksvärderingsnämnden bör därför beredas möjlighet att även av eget initiativ införskaffa den ytterligare utredning, som må finnas erforderlig. En god form härför är muntligt förfarande inför nämnden. Vid behandlingen av frågor om ersättning enligt rekvisitionslagen förekommer sådant ofta. Kronan företrädes därvid enligt 31 § första stycket rekvisitionsförordningen av ombud och sakägaren är enligt andra stycket av nyssnämnda paragraf skyldig — förutom att på anfordran tillhandahålla nämnden erforderliga handlingar och upplysningar — att inställa sig inför nämnden för att meddela muntliga upplysningar. Vid en dylik muntlig förhandling pläga ej sällan spörsmål, som vid enbart studium av handlingarna i ärendet framstått såsom tveksamma, uppklaras på ett enkelt sätt. Överhuvud har erfarenheten visat att förfarandet i fråga varit väl ägnat att giva nämndens ledamöter en god grundval för det beslut, som sedermera meddelats. Riksvärderingsnämnden föranlåtes därför att hemställa, att vad som i förevarande avseende gäller vid behandlingen av ersättningsfrågor enligt rekvisitionslagen erhåller tillämplighet jämväl vid handläggning av ersättningsanspråk enligt den föreslagna lagen.

Slutligen må nämnas, att *arméförvaltningen* ansett, att lagstiftningen ej borde tidsbegränsas, samt att *länsstyrelsen i Stockholms län* föreslagit, att i 15 § byggnadsstadgan borde införas föreskrift att vid stadsplans uppgörande jämväl försvarets krav skulle vederbörligen beaktas. På grund av 88 § i stadgan bleve en sådan föreskrift tillämplig även vid uppgörande av byggnadsplan.

Den verkställda utredningen har ådagalagt nödvändigheten av att för tryggnade av befästningars och flygfälts användbarhet i krig vidtagna åtgärder i den riktning som förordats i den remitterade promemorian. De aktuella önskemål som där behandlas kunna icke tänkas bli tillgodosedda genom planbestämmelser för bebyggelsen eller genom tillskapandet av servitut. För att nämnda syfte skall uppnås torde det icke kunna undvikas att i fastighetsägarnas möjligheter att disponera sin egendom göras vissa inskränkningar som under normala förhållanden icke skulle komma i fråga. De betänkligheter som på grund härav göra sig gällande torde emellertid icke böra tillmätas avgörande betydelse, då bestämmelserna äro avsedda att allenast vara av provisorisk natur och alltså ej innebära annat än ett av tidsläget betingat uppskov med vissa byggnadsåtgärder som eljest eventuellt skulle ha kommit till stånd. Frågan, i vad mån bestämmelser om hänsynstagande till militära

Departements-
chefen.

önskemål böra införas i den allmänna byggnadslagstiftningen, tarvar helt naturligt en mera ingående undersökning och kommer att upptagas vid den påbörjade utredningen om regionplanelagstiftning och en översyn av stadsplanlagstiftningen.

I flera yttranden har uttalats, att de nu föreslagna bestämmelserna borde utvidgas så att förbud mot en ur militär synpunkt olämplig bebyggelse komme att gälla även i närheten av andra anläggningar än befästningar och flygfält och att hänsyn borde tagas även till planerade anläggningar. Det torde med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst vara erforderligt, att dessa önskemål beaktas. I detta syfte synes länsstyrelsen böra erhålla befogenhet att förklara, att vad i den föreslagna lagen sägs med avseende å befintliga befästningar och flygfält skall äga motsvarande tillämpning, därest beslut meddelats om anläggande eller utvidgning av befästning eller flygfält eller om avsevärt men kan uppstå genom bebyggelse i närheten av militär anläggning av annat slag. Stadgande härom torde böra upptagas under 1 § som i övrigt lärer böra jämkas något. Med anledning av vad i ett par yttranden anförts må anmärkas, att till befästningar skola räknas även mindre anläggningar såsom bunkers o. d.

De under 2 och 3 §§ föreslagna bestämmelserna torde i huvudsak böra godtagas. Det skulle utan tvivel bli alltför betungande för de militära myndigheterna att, såsom i vissa yttranden blivit ifrågasatt, uttala sig i varje byggnadsärende. I överensstämmelse med vad i ett yttrande anförts torde däremot länsstyrelsens befogenhet att stadga skyldighet att inhämta dess tillstånd böra inskränkas till byggnader som ej utföras för försvarsväsendets räkning. I 3 § torde vidare böra vidtagas den ändringen, att Kungl. Maj:t må bestämma vilken myndighet som skall avgiva yttrande ur militär synpunkt.

Även de i 4 § föreslagna bestämmelserna om tillstånd till byggnad som kan medföra men för försvaret synas lämpliga. Att länsstyrelsen skall iakttaga synnerlig försiktighet vid tillämpning av befogenheten att medgiva sådant tillstånd är självfallet. För att säkerställa militär myndighets möjlighet att kunna fullfölja talan mot länsstyrelsens beslut torde dock böra föreskrivas, att meddelande om tillstånd skall ofördröjligen tillställas myndighet som har att avgiva yttrande enligt 3 §.

Mot den föreslagna ersättningsregeln i 5 § ha som nämnt överbefälhavaren och statskontoret uttalat betänkligheter under det att fastighetsägareförbundet krävt en utvidgad ersättningsrätt.

Det synes kunna medföra obilliga verkningar att inskränka den enskildes möjlighet att erhålla ersättning så mycket som överbefälhavaren eller statskontoret ifrågasatt. I anslutning till bland annat viss bestämmelse i luftskyddslagen torde emellertid böra stadgas, att ersättning ej skall utgå för intrång som är att anse såsom ringa. Med anledning av vad statskontoret anförts angående den närmare innebörden av bestämmelsen vill jag framhålla att, för att ersättning skall utgå, utredningen skall visa, att det är beslutet om avslag på begäran om byggnadstillstånd som föranlett att sökan-

den fått vidkännas kostnad utan motsvarande nytta av fastigheten eller gått miste om avkastning å nedlagt kapital. Sökanden bör alltså förebringa skäl för antagande att han kunnat bygga, om tillstånd erhållits, och att hinder sålunda icke mött t. ex. på grund av brist på byggnadsmateriel. Har möjlighet att bygga i och för sig förelegat, men är det likväl t. ex. på grund av rådande priser osannolikt att han skulle hava byggt, bör icke heller ersättning utdömas enligt förslaget.

Vad riksvärderingsnämnden anfört beträffande förfarandet vid ersättnings bestämmande synes böra beaktas.

Enligt 120 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 äger byggnadsnämnd förordna om undanröjande av olovligen utförd byggnad och i 122 § stadgas, att byggnadsnämnd, om det är uppenbart att påbörjat arbete, vartill tillstånd bort inhämtas, står i strid mot gällande bestämmelser för områdets bebyggande, äger förbjuda arbetets forisättande. I 5 § meddelas bestämmelse om rätt för byggnadsnämnd i stad att meddela erforderliga förelägganden, en befogenhet som enligt 82 § i vissa andra samhällen tillkommer antingen byggnadsnämnden eller länsstyrelsen. I nu förevarade lagstiftning torde böra meddelas bestämmelse om rätt för länsstyrelsen att, där byggnadsnämnd ej finnes, göra sig hörsammad genom förelägganden samt förbjuda fortsättandet av arbete som står i uppenbar strid mot lagens bestämmelser.

I övrigt torde allenast böra göras det tillägget till lagutkastet att Kungl. Maj:t tillerkännes befogenhet att utfärda närmare bestämmelser angående tillämpningen av lagen. Vid utfärdande av sådana tillämpningsföreskrifter bör tagas i övervägande vad i vissa yttranden anförts om förutsättningarna för att göra lagen effektiv och om riksvärderingsnämndens sammansättning.

Lagstiftningen torde böra träda i kraft den 1 april 1942.

I överensstämmelse med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret*.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställda bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

T. Eliæson.

¹ Denna bilaga, som är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 4 februari 1942.

Närvarande:

justitieråden FORSSMAN,
BELLINDER,
regeringsrådet LUNDEVALL,
justitierådet STERZEL.

Enligt lagrådet den 26 januari 1942 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 januari 1942, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet revisionssekreteraren Gösta Walin.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 februari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, kommunikations- och finansdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 4 februari 1942 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 16 januari 1942 remitterade förslaget till *lag om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret*, därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Thore Wisén.